

Prof. dr. Izet ŠABOTIĆ

Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli

E-mail: sabota_tuzla@hotmail.com; izet.sabotic@untz.ba

ORCID: 0000-0002-6514-8618

1.04 Stručni rad/Professional article

UDK/UDC: 94:341.485(497.6)"1992/1995" Arria D. (049.3)

DOI: <https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2023.6.10.459>

**Diego Arria, USPORENI GENOCID U BOSNI, Vijeće
Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo 2023, 326 str.**

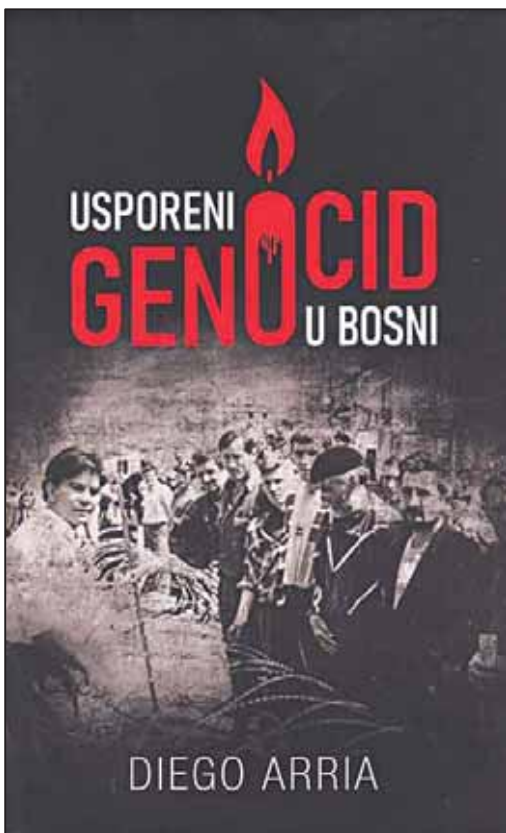
O događajima vezanim za period agresije (1992-1995) na državu Bosnu i Hercegovinu, te posebno počinjeni genocid nad Bošnjacima Srebrenice, objavljen je znatan broj knjiga i drugih priloga. Ti sadržaji su različitog naučnog dometa. Među njima su oni koji za cilj imaju objektivno predstavljanje agresije i genocida, ali i one koje sve to ciljano negiraju. Važno je i to, da je najveći broj dokaza, posebno onih korištenih pred međunarodnim pravosudnim institucijom, postao dostupan naučnoj javnosti. Zbog važnosti teme i njene aktuelnosti, ista je izazovna za širi krug istraživača različitih profila. To je sa naučnog aspekta dobro, jer je neophodno pitanje agresije i genocida nad Bošnjacima Srebrenice sagledati iz više uglova: historijskog, pravnog, sociološkog, politološkog i drugih. Posebno su važni sadržaji, koji dolaze od strane nekih diplomata, iskrenih prijatelja istine. Riječ je o zvaničnicima, koji su bili u prilici najbolje spoznati uzročno posljedični tok agresije i genocida iz jednog posebnog ugla, koji naučnoj i široj javnosti u Bosni i Hercegovini nije bio dostupan. To je uticalo, da se nije imala pravu predstavu o nekim bitnim događajima kao i odnosu međunarodne zajednice prema agresiji i genocidu. Zato smatram važnim pojavljivanje knjige *Usporeni genocid*, Diega Arrie, venecuelanskog diplomate u Vijeće sigurnosti (VS) UN u vrijeme agresije na Bosnu i Hercegovinu.

Knjiga je napisana na 326 stranica, u strukturalnom pogledu podijeljena je na 12 zasebnih poglavlja, sa puno tretiranih tema i pitanja. U prvom poglavlju autor opisuje svoj dolazak u VS, u vrijeme složenih međunarodnih odnosa otorećenih invazijom Iraka na Kuvajt i jugoslovenskom krizom. Ukazuje Arria na sopstveni angažman u VS, kao i praćenju rada predstavnika najmoćnijih svjetskih država u vezi naznačenih međunarodnih kriza. Sa „bosanskim pitanjem“, Arria se prvi put se upoznao septembra 1991. godine, na 46 sjednici Generalne skupštine UN, kada je stalni predstavnik Jugoslavije Hrvat Darko Silović, pozvao ambasadore nesvrstanih zemalja na hitan sastanak sa ministrom vanjskih poslova SFRJ Budimirom Lončarem i tražio podršku vezanu za neintervenisanje u ratu koji je zahvatio Sloveniju i Hrvatsku. Ambasadori nesvrstanih zemalja su podržali Lončarev zahtjev, iako nisu bili potpuno upoznati

sa situacijom u SFRJ. Ministri evropskih zemalja, izuzev Njemačke, nisu bili zainteresirani za „jugoslovensko pitanje“, a što je potvrđeno Kolovim prijedlogom za priznanje Slovenije i Hrvatske, 23. decembra 1991. godine, čime je jugoslovensko pitanje internacionalizirano.

Venecuela je postala nestalna članica VS za period 1992-1993. godine. Tada je Diego Arria imenovan za predstavnika ove države u VS, spreman da da doprinos u najvećem svjetskom političkom tijelu u kojem dominira pet stalnih članice VS. Nade Diega Arrie bile su velike, on nije želio biti samo puki posmatrač u ovom tijelu. Međutim, brzo je shvatio da se najvažnije odluke VS ne donose na zvaničnim sjednicama, već iza zatvorenih vrata u sobi za neformalne konsultacije. Tu je stalna petorka pokazivala svoju nadmoćnost nad ostalim članicama VS. U VS su ga dočekali brojne neprijatnosti, poput dvoličnosti i nedostupnosti informacija svim članovima VS. Svaka odluka VS bila je pod kontrolom pet stalnih članica, i VS je bilo potpuno hermetično. Monopol nad informacijama držale su stalne članice i generalni sekretar UN Butros Gali.

Arria ističe da se jugoslovenska kriza zaoštrila, nakon pada helikoptera i pogibije pet posmatrača iz Evrope. Arriu je uznemirila informacija da su bosanski Srbi najavili uspostavu nelegalne srpske republike u Bosni i Hercegovini, uz vojnu i političku podršku Srbije. Iznenaden je bio blagom reakcijom glavnih protogonista VS, što je dalo motiva Miloševiću da provede politiku spržene zemlje i ubrza vatrom i krvlju stvaranje velike Srbije. Nestalne članice VS osjećale su ogorčenost zbog toga. U zvaničnim dokumentima stalnih članica, Bosna i Hercegovina se označava kao „muslimanska strana“, a rat kao etnička i vjerska borba, a ne agresiju na suverenu i nezavisnu državu, koju su priznale UN. Generalni sekretar UN Butros Gali je saradivao sa stalnim članicama VS, manipulišući informacijama vezanim za rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, ignorišući zločine počinjene od strane Srba. Čak je Margaret Tačer kazala: „Ne smijemo se ograničiti da hranimo ljude, dok s druge strane

dopuštamo da budu masakrirani“. Arria u knjizi ukazuje na zabludu „Da samo Evropa može odbraniti i spriječiti požar rata koji je vodila Srbija i da je došlo vrijeme Evrope, a ne Amerikanaca“. Zato ne treba čuditi da su prvi plan za Bosnu i Hercegovinu ponudili evropski zvaničnici Karington i Kuteljer, predlažući podjelu Bosne i Hercegovine po etničkoj i vjerskoj osnovi na tri posebne cjeline. Evropski odnos prema Bosni i Hercegovini najbolje je ilustrovan kroz stav britanskog predstavnika u VS: „Da odbrana suvereniteta Bosne i Hercegovine može dovesti do promovisanja opasne uspostave muslimanske države u srcu Evrope“. Arria je smatrao, da je političko rukobodstvo Bosne i Hercegovine bilo u zabludi zbog toga što je vjerovalo Evropi.

Posebna pažnja u knjizi je posvećena „embargu na oružje“. VS je na sjednici 25. septembra 1991, kojom je presjedavao francuski ministar Roland Dumas, donijela odluku o „embargu na oružje“, pravdajući to šansom za mir u bivšoj SFRJ, znajući pri tome da je svo naoružanje JNA ostalo srpskoj strani, koja vrši agresiju nad zemljama bivše SFRJ. To je šef američke delegacije Džejms Bejker priznao, potvrđujući da će se tim naoružanjem stvarati Velika Srbija. VS je 27. novembra 1991. odobrilo *Rezoluciju* 271 o uspostavu mirovne misije, kao zaštitnih snaga UN u Jugoslaviji (UNPROFOR). Zatim je VS 8. januara 1992. donijelo *Rezoluciju* 727 o obustavi vatre, bez mehanizama sankcionisanja Srbije ako na to ne pristane. Međutim, vrlo brzo se uvidjelo da ove rezolucije nisu imale nikakvog efekta na zaustavljanju agresije na Bosnu i Hercegovinu. Sekretarijat i pet stalnih članica VS su krili podatke o tome da je Srbija premjestila oko 100.000 pripanika JNA u Bosni i Hercegovini, pripremajući otvorenu agresiju. Tako je Bosna bez svoje vojske, sa embargom na oružje, bila prepuštena brutalnoj agresiji od strane Srbije. Evropska zajednica i pet stalnih članica VS su otvoreno ignorisali ovu očiglednu neravnotežu. Ni Amerika ništa značajnije nije uradila, osim što se izborila da svog diplomatu Vensa predloži kao predstavnika Butrosa Galija za Jugoslaviju. Vensova inicijativa je bila potpuno jalova i bez rezultata.

U poglavlju „Na vrhu svijeta“, otvoreno je nekoliko osjetljivih pitanja. Arria je 1. marta 1992. godine preuzeo presjedavanje VS. Tada je aktuelno bilo nekoliko kriza, između ostalog i kriza u Somaliji, gdje je radio na organizaciji humanitarne pomoći stanovništvu Somalije. U knjizi je dat osvrt na optužbe protiv Libije zbog terorizma. Arria je imao određenih neugodnosti zbog izjave „da je Libija zemlja državnog terorizma“. Zanimljiv stav je iznio jedan arapski diplomata, „da kakva god se odluka donese o Libiji, ne treba Gadafija mijenjati, jer je on jedini koji može držati pod kontrolom 100 plemena u Libiji“. Protiv Libije je donesena *Rezolucija* 748, kojom je Libiji uveden embargo na trgovinu i zabrana kupovine naoružanja. Arria je presjedavao sjednicom VS, a kao posljedica toga bila je zapaljena zgrada ambasade Venecuele u Tripoliju. I pored toga, što su Francuska i Velika Britanija bile najglasnije u osudi Libije, to nije smetalo Bleru i Sarkoziju da izravno-interesno saraduju sa Gadafijom, što govori o njihovoj neprincipijelnoj politici.

U posebnom poglavlju knjige, ukazano je na obmane koje su dolazile od strane Rusije, Francuske i Velike Britanije po pitanju agresije na Bosnu i Hercegovinu. Vrlo brzo se ispostavilo da plavi šljemovi imaju samo ulogu posmatrača, a da su rezolucije VS bile nefikasne. Prvi put je 16. novembra 1992. godine donijeta *Rezolucija 787*, kojom je okrivljena srpska strana zbog kršenja povelje UN, progona i istrebljenja civila iz etničkih i vjerskih razloga, koncentracionih logora i ubistava bosanskih muslimana. *Rezolucija* je osudila zločine, i zabranila vojne letove iznad Bosne i Hercegovine, te tražila da se stavi pod kontrolom artiljerija srpskih vojnih snaga. Ali, sve je to bilo uzaludno, Srbi su nastavili i dalje ubijati, progoniti civilno muslimansko stanovništvo i rušiti gradove i sela, a da nisu sankcionisani. Karadžić je bio siguran da VS neće poduzeti nikakvu akciju protiv Srba, kako bi zaustavili agresiju. To je natjeralo Arriu da sa nekoliko ambasadora (Pakistan, Mađarska), poduzmu aktivnosti da progovore o brutalnoj agresiji, da su rezolucije VS bez efekta, te da bez smetnje srpska strana može nastaviti sa progonima i zločinima u Bosni i Hercegovini. Tome su doprinijeli stavovi Vensa, koji na sjednici VS, od 19. novembra 1992, nije apsolutno spomenuo zločine, već je insistirao na razgovorima i uspostavi mira. Arria je to smatrao direktnim podržavanju aparthejd koji je na sceni u Bosni, a koji su otvoreno zagovarale Francuska i Velika Britanija uz punu podršku Butrosa Galija i prešutnu saglasnost Bušove administracije.

Krajem 1992, Diego Arria je doživio razočarenje OUN, zbog činjenice da OUN odbija priznati da je politika Srbije, politika istrebljenja muslimana u bivšoj Jugoslaviji, te da nisu zaštitili Bošnjake od ratnih zločina, silovanja i ubijanja djece. Zato je reagovao 16. novembra 1992. godine u VS, insistirajući da se spriječi agresija, podržavajući izjavu egipatskog generala Rezaka iz UNPROFOR-a, da se samo vojnom intervencijom može zaustaviti agresija. Ukazao je i na iznesen stav Momira Talića: „Oni koji dođu ovdje, neće se živi vratiti“, kao i ministra odbarane Srbije Bogdana Subotića „da neće dozvoliti stvaranje muslimanske države u srcu Evrope“.

Na Arriu je snažno djelovalo brutalno ubistvo Hakije Turajlića, potpredsjednika Vlade Bosne i Hercegovine, 8. januara 1993. u vozilu pod zaštitom Francuskog vojnog vozila UNPROFOR-a, pri čemu su francuski vojnici pomogli, otvarajući zadnja vrata vozila. Posebno je osudio ponašanje francuskog pukovnika Sartra, koji je odlikovan od strane francuske Vlade. Alija Izetbegović i Muhamed Šaćirbej su tražili da generalni sekretar i VS ispituju i osude ovaj slučaj. Vijeće je samo dalo izjavu da isti osuđuje. Ovaj događaj je značilo prekretnicu, da Srbi mogu nastaviti zločine bez bojaznosti da će biti sankcionisani.

U poglavlju „Najcrnja noć“, opisana je nenajavljena posjeta Butrosa Galija Sarajevu, 25. decembra 1992. Sa Aerodroma je Gali otišao direktno u Predsjedništvo, gdje ga je dočekao Ejub Ganić. Narod ga je sačekao sa povcima „Gali fašisto“; Gali Hitleru“. Njegova posjeta Sarajevi i blaga reakcija bili su podsticaj agresoru za nastavak ubijanja. U ovom poglavlju tretirano je pitanje dolaska Klintona na vlast i njegova izborna kampanja u kojoj je osuđivao

brutalnu agresiju na Bosnu. Međutim, nakon toga Amerika je prepustila Bosnu Evropi te je držala neutralan stav, podržavajući Vens-Ovenov plan za podjelu Bosne i Hercegovine na tri nezavisna etnička distrikta, podržavajući politiku Miloševića, kao i Butros Gali. Oven je tražio da se Izetbegović, Karadžić i Boban sastanu i razgovaraju o njihovom prijedlogu za rješenje bosanske krize. Od Arrie je Oven tražio da utiče na bosansku Valdu da prihvati sporazum. Al Gor je Izetbegoviću saopštio da ni on nebi potpisao takav sporazum. VS i Butros Gali su željeli postići mir po svaku cijenu, plašeći se da Klintonov dolazak na vlast može dovesti do promjene američke politike prema Bosni.

Potaknuti zločinima (logorima, ubistvima, progonima) počinjenim u Bosni i Hercegovini, svjetski mediji su snažno svojim informacijama vršili pritisak na međunarodnu javnost. Krajem 1992. godine sve više je zemalja osuđivalo VS što primjenjuje duple standarde po pitanju agresije na Bosnu i Hercegovini, dajući primjer brze intervencije u Iraku. Još u oktobru 1992. formirana je komisija eksperata o kršenju političkih i ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, koja je potakla i druge inicijative, među kojima i formiranje Međunarodnog krivičnog suda za bivšu jugoslaviju (MKSJ) sa sjedištem u Hagu.

U knjizi je ukazano na uticaj oštre zime 1993, na prilike u Bosni. Agresori su presekli dotok struje i vode Sarajevu i Srebrenici, te blokirali dostavu hrane. Sagato Ogata, Visoka komesarka za izbjeglice UN, je u nekoliko izvještaja, izvijestila Butrosa Galia o pogoršanju situacije, posebno u Srebrenici. U *Izvjestaju* od 18. marta 1993, je skrenula pažnju na tragediju koja se dešavala u Srebrenici, tražeći da se hitno ovo pitanje iznese pred VS. Međutim, sa ovim *Izvjestajem* nestalne članice nisu bile upoznate. Sam Arria je za isti saznao deset godina kasnije, za vrijeme sudskog procesa Miloševiću, te se pitao „kako je bilo moguće da je Generalni sekretar Gali mogao da sakrije takvu informaciju“. Upravo ova činjenica potvrđuje njegovu ni malo nevinu politiku dugog ponora, sadržanu u izoliranosti članova VS. Na taj način, Gali je u saradnji sa stalnim članicama VS bio saučesnik u prikrivanju bosanske tragedije. Takav odnos stalnih članica i Generalnog sekretara dogovoren je na konferenciji u Londonu 26-27. avgusta 1992. Na istoj je dogovorena samo humanitarna pomoć. Tadueš Mazovjecki, specijalni izvjestilac za ljudska prava, je nakon genocida nad Bošnjacima Srebrenice 1995. godine, žestoko optužio UN: „da su dopustile isti u zonama koje su označene kao sigurne UN“. Zbog kršenja ranijih rezolucija i pogoršane situacije, VS je 31. marta 1993. donijelo *Rezoluciju* 816, koja je ovlastila zemlje članice da poduzmu aktivnosti i spriječe povredu zračnog prostora Bosne i Hercegovine. Međutim, i ova *Rezolucija* je bila mrtvo slovo na papiru. Namjera Generalnog sekretara i stalnih članica VS, bila je da ne riješe problem, već da ublaže raspoloženje u VS prema agresiji na Bosnu i Hercegovinu. Stoga je Arria sa ambasadorom Pakistana održao konsultacije sa predstavnicima afričke i arapske grupe, kako bi se obznanilo ono što se dešavalo u Bosni i Hercegovini, kao i Vens-Ovenov plan. Stalne članice i generalni sekretar su podupirali Vens-Ovenov plan, kojim se prihvatila okupacija dvije trećine Bosne i Hercegovine. Arria kao predstavnik nesvrstanih u VS je radio na

pripremi *Rezolucije*, kojom bi se ukazalo na odgovornost UN zbog agresije Srbije na Bosnu i Hercegovinu, smatrajući da je međunarodna zajednica odgovorna da zaustavi agresiju. U tom pogledu, predlagane su ekonomske sankcije Srbiji, imobilizacija njene teške artiljerije i podizanje embarga na oružje Vladi Bosne i Hercegovine.

U dane 16. i 17. aprila 1993, iako je bio vikend, zasijedalo je VS (25 članova), gdje se raspravljalo o novim sankcijama Srbiji. Međunarodni sud pravde je ukazao na hitno djelovanje u sprečavanju zločina u Bosni i Hercegovini, što VS nije moglo ignorisati. Uvođenje zločina genocida u agendi UN, dramatično je povećalo debatu o Bosni i Hercegovini i prisilio VS da djeluje shodno tome. To je vodilo pripremi nove *Rezolucije* VS, koja bi išla u pravcu osude zločina i etničkog čišćenja. *Rezolucija* VS je dala mogućnost odlaska delegacije VS u Bosni i Hercegovine, sa mandatom da na terenu procijene situaciju. SAD, Francuska i Velika Britanija su predlagale odlaganje glasanja za *Rezoluciju* zbog *Refenduma* u Rusiji. No, VS je 25. aprila 1993. ipak usvojilo *Rezoluciju* 819. Ista je ukazivala, da ističe međunarodno strpljenje prema Srbiji, te ako se nastavi agresija, nije isključena intervencija NATO-a. *Rezolucijom* je imenovana delegacija od 6 ambasadora, koji bi što prije otputovali u Bosnu i Hercegovinu, a za vođu je izabran Diego Arria. Osim njega, u delegaciji su bili ambasadori: Francuske, Novog Zelanda, Pakistana, Mađarske i Rusije.

U posebnom poglavlju „Rat i genocid u Bosni“, tretirana je *Rezolucija* 819. kojom je snažno osuđena agresija. Bilo je to prvi puta da je VS proglasilo nezakonitom i neprihvatljivom srpsku okupaciju Bosne i Hercegovine. Arrii je jako bilo stalo da ova *Rezolucija* ima svoj doseg i djelovanje. No, VS nije promijenilo svoju poziciju po pitanju embarga, čime je onemogućilo Vladu Bosne i Hercegovine i narod, da se brani od zločinačke agresije Srbije. Arria i osatli ambasadori su se konačno pripremili za put u Bosnu. Pred polazak, Arria se sreo sa Muhamedom Šaćirbejom, koji mu je prenio važnu informaciju, koju je on dobio od Izetbegovića, a u vezi pritiska generala UNPROFOR-a na Sefera Halilovića, da potpiše s vojskom RS obustavu vatre, a što je podrazumijevalo i uniteralno razoružavanje bosanskih jedinica u Srebrenici, kao bi se izbjegla potpuna okupacija Srebrenice. Izetbegović je želio da ovo Arria zna, jer niko nije stao na bosansku stranu te je ista primorana potpisati takav sporazum, kako bi se narod sačuvao. Informacija o djelovanju UMPROFOR-a, bez saglasnosti VS je sakrivena od strane Generalnog sekretara, zbog čega se tražila hitna sjednica VS, koja je uzakazana 21. aprila 1993. godine, kako bi se navedeno utvrdilo. Gali je svjesno izbjegao ovaj sastanak i poslao savjetnika Indijca Gahrekhana, koji je rekao da nisu još sazrele stvari za utvrđivanje granice oko demilitarizovanja Srebrenice. Na kraju je Gahrekhana dodao „da je Kanadski bataljon raspoređen u Srebrenici i čeka srpsko odobrenje da uništi oružje i municiju oduzetu od muslimanskih jedinica“. Na to je reagirao Arria, št nije odgovaralo francuskom predstavniku koji je predložio da se diskusija odloži, dok se delegacija ne vrati iz Bosne. Stanovništvo Srebrenice u posljednja tri mjeseca povećalo se sa 7.000 na skoro 40.000, zbog etničkog čišćenja. Članovi delegacije

za put u Bosnu, usaglasili su agendu, koja je podrazumijevala sastanak sa bosanskim zvaničnicima, ali i sa Karadžićem u Beogradu i Bobanom u Splitu. Put za Bosnu i Hercegovinu je postao opasan, a misija je putovala isključivo zahvaljujući naporima ambasadora nesvrstanih članica. Sa istima, pred polazak za Bosnu i Hercegovinu niko iz VS, čak ni Kofi Anan, njihov dobar prijatelj, nije imao potrebe da se sastane. Tek tada su shvatili šta znači termin „distanciranje“. Put je vodio preko Frankfurta do Zagreba i dalje za Bosnu. U Zagreb se stiglo naveče 23. aprila 1993. Sačekali su ih zvaničnici Ministarstva spoljnih poslova Hrvatske, neki plavi šljemovi, a li ne i general Lars Eric Wahlgren, koji ih je dočekao u horelu Hilton. Od Wahlgrena je Arria saznao da on uopšte nije zavao Kofi Anana u vezi demilitarizacije Srebrenice. Arrii je bilo nejasno zašto je on kao glavnokomadujući UNPROFOR-a ostavljajn u Zagrebu, a Morion upućen u Bosnu i Hercegovinu. U Bosni i Hrvatskoj su dominirale francuske i britanske snage UNPROFOR-a, zemalja koje su se najviše suprostavljale cilejvima misije članica nesvrstanih u VS. Kasnije su im u komandi UMPROFOR-a u Zagrebu general Morion i Wahlgren predstavili situaciju u Bosni i Hercegovini. Wahlgren je rekao „Srbi djeluju iracionalno, pa bi bilo najbolje ne vršiti nikakav pritisak na njih“. Takva pasivnost pred brutalnom agresijom iznenadila je sve članove misije. Arria ih je upitao: „Generali, kako je moguće da ste saradivali sa srpskim agresorom oko unilateralnog razoružanja muslimanske vojske, po čijoj odluci ste provodili takvu akciju, koja je bila suprotna odlukama UN? Kako to, da su bosanske civilne vlasti dopustile da razoružate njih, a ne Srbe koji su izvršili agresiju?“ Wahlgren je odgovorio: „Jer to je bila jedina mogućnost da ne budu muslimani masakrirani“. Podsjetio je Arria na ulogu Moriona 14. aprila 1993. u Srebrenici i njegov skriveni odlazak. Generali su istakli da je sukub u Bosni i Hercegovini pod njihovom kontrolom, osim Srebrenice i Ahmića. Bila je to realnost sa kojom se VS i svi suočavali.

Put za Sarajevo je bio 24. aprila 1993. Taj put nije bilo nimalo prijatan. Nakon slijetanja, delegacija je otputovala u Predsjedništvo BiH, gdje je zakazan sastanak sa Izetbegovićem. Arria je opisao karakterne crte predsjednika Izetbegovića, „odmjeren, ozbilja, diskretan, blag“. Bio je potpuno svjestan kompleksnosti situacije u kojoj se nalazio, te je odmah otvorio pitanje koje ga je najviše brinulo, a to je Srebrenica. Kazao je da ova delegacija predstavlja veliku nadu za Srebrenicu. Bio je potpuno svjestan, da Rusija, Velika Britanija i Francuska ne podržavaju Bosnu i Hercegovinu i ne čine ništa da zaustave agresiju. Znao je da ova delegacija radi sve da se istina o Bosni i Hercegovini širi u svijetu. Obavijestio ih je da naredni dan ide u Zagreb, kako bi se susreo sa Tuđmanom iako nije vjerovao da je Tuđman iskreni prijatelj Bosne i Hercegovine. Bilo je govora i o zločinu u Ahmićima. Razgovarali su o brojnim drugim pitanjima te o demilitarizaciji i razoružanju određenih jedinica Armije Republike Bosne i Hercegovine, ističući da je to UNPROFOR tražio od Halilovića. Ambasador Novog Zelanda ga je pitao: „dali zločin u Ahmićima i razoružavanje imaju veze sa pritiskom da prihvati Vens-Ovenov plan?“ Izetbegović je rekao da plan nije najprihvatljiviji, ali zbog mira i stradanja

stanovništva su spremni da ga prihvate. Ali da to nije dovoljno, jer isti trebaju prihvatiti Srbija i Hrvatska. Razgovarali su o miru, embargu na oružje, iskrenom djelovanju VS i dr. Izetbegović je bio svjestan da mandat UNPROFOR-a nema snage da zaustavi rat.

Nakon Predsjedništva, posjećen je Štab snaga UN u Bosni i Hercegovini. Delegaciju je pratio britanski general Vere Hayes, treći u lancu komande snaga UN u Bosni i Hercegovini. General se pocjenjivački ponio prema Arrii, kritikujući ga za neobjektivne prijedloge putem medija za rješavanje bosnaske krize. Vrlo oštro mu je odgovorio Arria, rekavši da nije uljudno da on kritikuje odluke VS, upoznavajući ga da su sve rezolucije VS obavezujuće pa i 819, od 16. aprila 1993., te da on (Arria) nije zbunjen, već general Hayes. Nakon ovakvog stava generala Hayesa, jasno je bilo da se delegacija neće moći pouzdati u UMPROFOR. Već tad se moglo naslutiti da uloga UNPROFOR-a nije bila u funkciji, što je potvrdio i izvještaj iz 1999. generalnog sekretara Kofija Anana o genocidu u Srebrenici, kada je izjavio da međunarodna zajednica snosi dio krivnje zbog genocida. U daljem razgovoru Heyes ih je informisao da etničko čišćenje u području Srebrenice nije prestalo, te da se i u Sarajevo može suočiti sa istom situacijom. Tvrdi pri tome, da snage UNPROFORA imaju humanitarnu funkciju. Te je istakao, da je moguće da ih bosanske snage napadnu, a da zato optuže Srbe. Očigledno je bilo, da su rasne predrasude uticale na iskrivljenje ovakve slike od strane generala Hayesa. Bilo je govora i o podržavanju srbijanskih snaga Karadžiću i da rezolucije nisu dale nikakvih rezultata.

Značajna pažnja u knjizi je posvećena zločinu u Ahmićima. Već u putu je delegacija doživjela neprijatnost, zahvaljujući generalu Hayesu, koji je otvorio na srpskom puktu zadnja vrata vozila, kao i u slučaju ubitstva Turajlića. Iako se intervenisalo, Srbi su blokirali prolaz delegacije, koja je doživjela ponižavanje, a UNPROFOR nije bio u stanju da ih zaštiti. Zahvaljujući danskim tanketama stigli su konačno do Ahmića. O zločinima su čuli iz medija, da se isti desio 16. aprila 1993, dok se u Njujorku ispisivala *Rezolucija 819*. General Heyes je delegaciji objasnio šta se dešavalo u Ahmićima. Arria je izjavio: "Nikad, za nikad, nisam nešto tako vidio". Bili su to stravični prizori, gdje je smrt bio na svakom koraku. Čitavo mjesto je hladnokrvno usmrćeno". Nakon Ahmića, delegacija je produžila prema Kiseljaku, odakle su trebali putovati za Srebrenicu. Međutim, let je iznenada otkazan, a što je bilo u vezi sa Sekretarijatom UN. Nakon oštre reakcije Arrie, delegacija se ukrcala u ruski helikopter i krenula za Srebrenicu, ali umjesto u Srebrenici, spustili su se na fudbalsko igralište u Zvorniku, gdje ih je dočekao srpski oficir Rodić, koji im je poželio dobrodošlicu u RS. Arria ga je upitao: „koja je to republika, i da se nesjeća da je takva republika priznata od UN“. Očigledno je bilo da je Rodić sa Hayesom bio u prijateljskim odnosima. Hayes je odgovorio na pitanje Arrie da srpska strana ne dozvoljava pristup Srebrenici. General Hayes je bio umiješan u ovu igru. Kasnije su delegaciji dozvolili pristup Srebrenici, ali pod dva uslova: da novinari ostanu u Zvorniku, i da samo Arria može krenuti prvim od dva leta aviona, a u drugom će biti svi drugi ambasadori. Niko nije smio snimati i svi moraju ostaviti aparate i kamere. Arria je ponio kameru i snimio

puno toga, a slike je dao reporteru Rojtersa. Tako se spriječio srpski pokušaj da se od svijeta sakriju prizori njihove agresije. U helikopteru sa Arriom putovao je pukovnik Rodić.

Posjeta Srebrenici dala je naslov ovoj knjizi: „Usporeni genocid“. Zahvaljujući snimcima novinaru CCN, Arria se upoznao sa strahotama Srebrenice. A njegova hrabrost je doprinijela da svijet sazna istinu o Srebrenici. I general Morion je priznao „da je situacija daleko gora, nego što je očekivao“. Nezavisni novinari su doprinijeli da se u svijet probije blokada o strašnim zločinima u Srebrenici. Izvještaj „*Njujork Tajmsa*“, koji su prenijeli zabrinutost zvaničnika UNHCR-a za zločine srpske strane. Susret sa Srebrenicom je bio posebno težak. Prije slijetanja helikopter je u niskom leti obletio Srebrenicu i Potočare, kako bi se suočio sa snagom srpske artiljerije, a što je bila želja francuskog pukovnika zaduženog za transport. To je dalo za pravo Arrii da postavi pitajne: „dali su oni upravo taoci UNPROFORA?“. Arria je nakon toga postavio logično pitanje: „Ko su bili pravi atributi moći nad sudbinom Bosne. Sekretarijat UN, Zapovjedništvo snaga UN u BiH, ili njihovi mentori Francuska i V.Briranija?“ Ko je bio odgovoran za saučesništvo između agresora Srbije i nekih savezničkih vlada, da se ne postupi po *Rezoluciji* 819. Napokon, nakon što su se spustili na stadion, dočekalo ih je puno ranjenih i nekoliko bolničara koji su se brinuli o njima. Iznenadilo ga je saznanje da Srbi treba da odluče ko će od ranjenika biti transportovan za Tuzlu, što je bilo kršenje *Rezolucije* 819. Umjesto da snage UN pomognu „muslimanskim“ snagama, iste su saradivale sa agresorom. Razočarala ga je informacija da novinari ipak nisu došli sa drugim helikopterom, što je natjeralo Arriu da shvati da iza ove zavjere stoji UN, čime se očigledno željelo sakriti istinu o zločinima u Srebrenici, kao i svoju odgovornost za to. Arria i drugi ambasadori bili su zapanjeni onim što su vidjeli u Srebrenici. Sve je bilo u ruševnom stanju. Narod ih je pozdravio iza bodljikave žice, kao u koncentracionom logoru. Ambasadori su posjetili školu, gdje su vidjeli užasavajuće prizore. Izvršena je posjeta Kanadskom bataljonu, koji je iskazao bojaznost od zauzimanja ovog prostora od strane srpskog agresora, jer Srbi nedozvoljavaju međunarodnu humanitarnu pomoć.

Nakon Srebrenice, delegacija VS se sastala sa Bobanom u Splitu, gdje su se uvjerali da Boban ima neprijateljski stav prema Bosni i Hercegovini. Sa Karadžićem su se sastali u Beogradu, gdje je Arria vrlo otvoreno govorio o zločinima koje su počinile vojne i policijske snage Srba. Mađarski predstavnik mu je rekao „Da Evropa neće prihvatiti aprthejd u Bosni“. Razgovarali su ambasadori i sa Franjom Tuđmanom u Zagrebu, a predmet razgovora bio je Ven-Ovenov plan i sukob Hrvata i Bošnjaka u Bosni i Hercegovini. Ovaj razgovor je potvrdio kakav odnos Franjo Tuđman ima prema Bosni i Hercegovini.

U poglavlju „Najveće zataškavanje u historiji“, dat je pogled na ulogu UN u ratu u Bosni. Arria osuđuje mračne postupke stalnih članica i Sekretarijata UN na čelu sa Butrosom Galijem. Na kraju je Arria sačinio *Izvještaj* o njihovoj posjeti Bosni. Sekretarijat UN je držao distancu prema ambasadorima koji su posjetili Bosnu i Hercegovinu, pa tako i prema *Izvještaju*, kojeg su pokušali

minimizirati. Jednu sliku o Bosni i Hercegovini davao je Sekretarijat UN, a sasvim drugu ambasadori koji su posjetili Bosnu i Hercegovinu. *Izveštaj* misije je bio detaljan, ukazano je da se vrši otvoren zločin za koji veliku odgovornost snosi VS i Sekretarijat UN. *Izveštaj* nije usvojen na zvaničnoj sjednici VS, jer se time još jednom željela sakriti istina o Bosni i Hercegovini. Stoga je Arria sa članovima misije koja je boravila u Bosni i Hercegovini, održao konferenciju za štampu. Cilj iste bio je da se sazna istina. Ukazano je da je Bosna i Hercegovina ostavljena na milost i nemilost agresora, čemu su kumovale UN. Arria i klub nesvrstanih tražili su intervenciju NATO-a za zaustavljanje agresije. VS je sedmicu dana nakon podnošenja *Izveštaja* misije donijelo *Rezoluciju* 824, a potom i *Rezoluciju* 836.

Arria je imao i negativan odnos prema politici SAD, koju je nazvao „izopačenom“, a politiku Velike Britanije i Francuske „pogubnom“, okrivljujući iste odgovornim za zločine u Bosni i Hercegovini. Takvoj politici suprostavljao se klub nesvrstanih, što je pokazao prilikom usvajanja *Rezolucije* 836, kojom se davala podrška etničkom čišćenju u Bosni i Hercegovini. U knjizi je dat detaljan osvrt na zaštićene zone te nepoštivanje rezolucija od strane Srbije. Detaljno je u knjizi predstavljen i Vens-Ovenov plan i udovoljavanje istim Miloševiću i Tuđmanu, a što je podržavalo i VS. U knjizi je predstavljena Druga konferencija o ljudskim pravima održana u Beču u junu 1993. godine, gdje je Hariz Silajdžić imao zapažen istup; „Ono što se dešava u BiH nije prirodna nepogoda, već genocid počinjen pred vašim očima....“. U junu 1993. klub nesvrstanih je imao nekoliko razgovora sa američkom delegacijom, a u vezi pripremanja *Rezolucije* o dizanju embarga, gdje se stav Olbrajtove razlikovao od Stejt dejpartmenta i Ministarstva odbrane SAD. Klub nesvrstanih je sa Olbrajtovom pripremao *Rezoluciju* o ukidanju embarga na oružje. Rusija, Francuska i Velika Britanija su radile sve da spriječe donošenje ove *Rezolucije*. Žestoko je reagirao pakistanski ambasador zbog dvostrukih aršina. Olbrajtova je bila za, tvrdeći da Bosna ima pravo da se brani. Za *Rezoluciju* je glasalo šest, a protiv je bilo devet. U isto vrijeme, u Ženevi su Oven i Stotenbelg pokušali legalizovati agresiju i natjerati Izetbegovića da potpiše sporazum, što bi bila smrtna presuda Bosni i Hercegovini. Ukazano je da iste snage koje su glasale protiv *Rezolucije* za ukidanje embarga, su osporavale i početak rada Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, u što je bio uključen i Butros Gali.

U poglavlju „Bosna ostaje sama“, ukazano je na podlu politiku koju je vodila međunarodna zajednica. Arria se još jednom vratio na Balkan, iskoristivši svoj boravak na Institutu za mir u Beču. Boravio je u Zagrebu i Sarajevu, gdje se sastao sa Tuđmanom i Izetbegovićem. Po povratku u Njujork, dočekala ga je neprijatna informacija, jer ga je ministar spoljnih poslova Venecuele smijenio sa mjesta ambasadora Venecuele u UN. Smijenjen je zato što nije poslušao instrukcije vezane za *Rezoluciju* 836. Cijenu je platio zbog otvorene tvrdnje da su VS i generalni sekretar Butros Gali saučesnici agresije na Bosnu. Otvoreno je govorio da je najveću odgovornost za genocid imao francuski general Bernard Janvijer, koji je naredio da se ne djeluje na položaje vojske bosanskih Srba oko

Srebrenice. O ovom i okolnostima pod kojim je počinjen genocid u knjizi je detaljno pisano. Bila je to tragedija koja se mogla izbjeći. To je potvrdila i *Rezolucija* donesena 1999. i *Izvještaj* Kofi Anana. Arria u knjizi iznosi činjenicu, da genocid nad Bošnjacima Srebrenice nikada nije uznemirio vlade Francuske i Velike Britanije, iako su bili najodgovornije za počinjeni genocid. Ni SAD, nikada nisu prihvatile odgovornost za genocid.

U knjizi je dat osvrt, o tome, da su se na 20-godišnjicu genocida 2015. u Srebrenici bili i oni koji su obnašali u vrijeme genocida najznačajnije pozicije. Sam Arria je tek tada saznao za neka dokumenta. Dat je i osvrt na Majke Srebrenice, kao i na obraćanje Izetbegovića na Generalnoj skupštini UN 25. oktobra 1995. Ukazao je i na nepravdičnost Dejtonskog sporazuma, kojim je nagrađen agresor. I o suđenju Miloševiću, gdje se pojavio kao svjedok tužilaštva iznesene su važne i zanimljive činjenice. Za ratove u Jugoslaviji je istakao da nisu bili rezultat domaćih sukoba, već agresije i pretenzija Srbije prema drugim republikama. Na ovom suđenju je ukazao na to da je Butros Gali krio dokumenta, našto je Milošević burno reagovao. Zanimljive podatke je iznio i o advokatu Britancu Kaju, koji je postavljao provokativna pitanja Arrii. Dat je i osvrt na knjigu „Sumrak nekažnjivosti“, advokatice Jurid Armanta, kao i knjigu „Krv real politike: afera Srebrenica“, Florence Hartman. Dao je Arria osvrt i na svoju diplomatsku misiju, kao savjetnika Generalnog sekretara Kofi Anana. Bio je i svjedok odbrane na suđenju Naseru Oriću, o čemu je iznio zanimljive činjenice. Ukazao je, da se suđenje Oriću, bio pokušaj potkopavanja tragedije naroda Srebrenice. U knjizi je dat osvrt na hapšenje zločinaca Karadžića i Mladića. Veoma detaljno je govorio o „ostavštini zločinaca“, o presudi MSP u tužbi Bosne i Hercegovine protiv Savezne Jugoslavije. Presuda je ogorčila narod u Bosni i Hercegovini koji je stradao u agresiji. Međunarodni sud pravde nije uzeo u obzor brojne činjenice, pa ni *Izvještaj* Kofi Anana iz 1999. Zbog toga Arria u knjizi piše o savršenom zločinu, te postavlja pitanje: „šta bi se sve desilo da su vlade Francuske, Velike Britanije i SAD sarađivale sa MSP i dali mu sve dokumente?“ Za rad interesa velikih sila MSP je žrtvovao temeljne principe i sudsko tijelo lišio moralnog stava. Iako su Bošnjaci evropski građani, Evropa ih nije tako tretirala, već kao muslimane. VS je ostavilo Bošnjake na milost i nemilost agresora. Lideri koji su zagovarali podjelu Bosne i Hercegovine, nikada nisu osuđeni, kao ni zvaničnici Sekretarijata UN, koji su imali obavezu spriječiti agresiju. U posljednjem poglavlju „Tragedija bez kraja“, govori kako je on vidio tragediju Bosne i Hercegovine, pri čemu je data jasna rezimirana slika tragedije Bosne i Hercegovine.

Iako je knjiga „Usporeni genocid“, dijelom autobiografskog karaktera, ipak je riječ o važnom historijskom sadržaju, koji je bio poznat manjem krugu zvaničnika institucija UN (VS), dok naučnoj i široj javnosti u Bosni i Hercegovini mnoge činjenice iznesene u ovoj vrijednoj knjizi nisu bile poznate. Na ovaj način, knjiga Diega Arrija otklanja brojne nedoumice u vezi uloge međunarodne zajednice, posebno stalnih članica VS i generalnog Sekretara Butrosa Galija u agresiji na Bosnu i Hercegovini. Zahvaljujući iznesenim

činjenicama u ovoj knjizi, jasno je da je politika dvostrukih aršina dozvolila agresiju na jednu suverenu i nezavisnu državu i izravno doprinijela da se počini genocid nad Bošnjacima u zaštićenoj zoni UN Srebrenica. Diego Arria je ovom knjigom, potvrdio svoju dosljednost u borbi za istinu o agresiju na Bosnu i Hercegovinu i počinjom genocidu nad Bošnjacima Srebrenice. Svi slobodoljubivi ljudi, će zasigurno znati cijeniti i vrednovati sve ono što je Diego Arria učinio za Bosnu i Hercegovinu u najtežim trenucima borbe za opstanak države Bosne i Hercegovine. Historijskoj nauci ova knjiga će biti od velike važnosti. Istaće pomoći u stvaranju jasnije slike o ulozi međunarodne zajednice u događajima iz vremena agresije na Bosnu i Hercegovinu. Vjerujem, da će knjiga Diega Arria „Usporeni genocid u Bosni“, biti rado čitani sadržaj, od strane svih onih koji se bave ovim periodom bosanskohercegovačke prošlosti. Zahvaljujući Vijeću kongresa bošnjačkih intelektualaca štampana je ova vrijedna knjiga.